

Trude Livoll

Vernepleiefaglig kompetanse og atferdsproblemer i skolen

Hvordan kan vernepleierens kompetanse bidra med å redusere atferdsproblemer hos barn i skolen?

Bacheloroppgave i Vernepleie

Veileder: Odd Morten Mjøen

Mai 2020

SAMMENDRAG

Introduksjon: Atferdsproblemer hos barn i skolen er et utbredt og vanlig problem. Det kan utvikle seg til større og alvorligere problemer om lærerne ikke tar tak i situasjonen. Barn med atferdsproblemer forstyrrer både seg selv, medelever og lærerne under undervisning, de lager uro og bråk. For lærerne er det krevende å håndtere atferdsproblemer hos elevene, samtidig som man skal planlegge og gjennomføre undervisningen. Vernepleiere kan benyttes i slike situasjoner som hjelp for læringsinstitusjoner som har elever med atferdsproblemer.

Hensikt: Hensikten med bacheloroppgaven er å belyse hvordan vernepleierens kompetanse kan bidra med å redusere atferdsproblemer hos barn i skolen, og støtte lærerne i møte med atferdsproblemene.

Metode: Oppgavens metode er litteraturstudie, og det ble inkludert 5 vitenskapelige artikler fra nyere forskningslitteratur.

Resultater: Ut i fra resultater gjort fra de vitenskapelige artiklene, kom det frem 3 temaer som var relevante for min studie. Temaene jeg kom frem til i tilknytning til vernepleierens kompetanse opp mot atferdsproblemer i skolen var: *problematferd, tverrfaglighet i skolen og barnets autonomi*.

Konklusjon: Vernepleierens kompetanse kan være et positivt bidrag i skolen for samarbeid med lærerne, og støtte de i arbeidet med å redusere atferdsproblemer hos barn. Kompetansen til en vernepleier bidrar og støtter opp om flere forhold i skolen som er viktig for barnet. Ett av disse er tverrfaglig samarbeid, noe som er en av forutsetningene for å kunne møte hvert enkelt barns behov og utfordringer. En vernepleier har også en tilnæringsmåte i møte med mennesker, som bidrar til å samhandle og tilrettelegge for barnets beste i skolen. Barnet vil trenge å bli sett, kunne medvirke og bli forstått av de voksne i skolen. Å benytte vernepleierens handlings- og relasjonskompetanse i skolen, vil også være hensiktsmessig ved å fremme barnets autonomi under arbeidet med å redusere atferdsproblemene, i tillegg til å utvikle gode relasjoner.

Nøkkelord: Atferdsproblemer, barn, vernepleierens kompetanse, tverrfaglighet

ABSTRACT

Introduction: Children's behavioral problems during school is a usual and widespread problem. It may advance to a greater problem if the teacher's don't grasp the situation. Children with behavioral problem will disturb themselves and others during class. The teachers have a hard task dealing with these ill-behaved students, whilst planning and executing the educational program. Subnormal's can be implemented in schools, to deal with such tasks regarding behavioral problems amongst children.

Purpose: The purpose of this study is to illustrate how a subnormal can reduce behavioral problems when it comes to children in school, and support teachers in dealing with the behavioral problems.

Method: This thesis's method is a literature study. This thesis includes 5 scientific articles, from recent research literature.

Results: Based on the results made from the five scientific articles, three themes emerged that were relevant to my study: behavior problems, interdisciplinarity in school, and children's autonomy.

Conclusion: A subnormal's competence may work as a positive attribution in school, for cooperation with teachers, and as a supportive tool, to reduce the occurrence of behavioral problems. The competence added by a subnormal in school supports several sides that is important to the children. Amongst those are interdisciplinarity, which is a prerequisite to meet each child's needs and challenges. A subnormal's approach in meeting with humans, contribute to interaction and facilitation for the child's best interest. A child needs to be understood, and seen by adults, whilst making a contribution themselves. To use a subnormal's action- and relational skills in school, will be helpful by forwarding child's autonomy during the work with reducing behavioral problems, and develop good relations as well.

Keyword: Behavior problems, children, subnormal competence, interdisciplinarity

Innholdsfortegnelse

1. Innledning	
1.1 Presentasjon og begrunnelse for valg av tema og problemstilling	1
1.2 Avgrensning og presisering av problemstilling	2
1.3 Oppgavens hensikt	2
1.4 Vernepleierfaglig relevans	3
1.5 Oppgavens disposisjon	3
2. Teori	4
2.1. Vernepleiefaglig kompetanse	4
2.2. Relasjoner	5
2.3. Sosial kompetanse og problematferd i skolen	6
2.4. Tverrfaglighet i skolen	6
3. Metode	8
3.1 Litteraturstudie	8
3.2 Søkeord	9
3.3 Søkehistorikk	9
3.4 Inklusjons- og eksklusjonskriterier	10
3.5 Kildekritikk og analyse	10
3.6 Litteraturmatrise	12
4. Resultat	16
4.1. Sammenfatning av temaer	16
4.2. Problematferd	16
4.3. Tverrfaglighet i skolen	17
4.4. Barnets autonomi	18
5. Drøfting	19
5.1. Problematferd	19
5.2. Tverrfaglighet i skolen	21
5.3. Barnets autonomi	22
6. Konklusjon	24
6.1 Uavklarte forhold	25
7. Litteraturliste	26

1. Innledning

1.1 Presentasjon og begrunnelse for valg av tema og problemstilling

“For barn og unge som har utfordringer med samspill og som står i fare for å utvikle eller har utviklet atferdsvansker, er grunnskolen den viktigste institusjonen som kan endre dette” (Grimsæth og Irgan, 2016, elevers sosiale kompetanseutvikling). Forskning viser at kravene til oppmerksomhet, samhandling og situasjonsbestemt atferd kan være en forklaring på hvorfor noen barn utvikler atferdsproblemer. Dette kan for eksempel være fremtredende i overgang fra barnehage til skole, hvor kravene til barnet øker. Kunnskapen om atferdsvansker blant de ansatte i skolen er viktig for å kunne øke elevenes muligheter for en positiv endring. Like viktig er det at ansatte i skolen møter disse barna med interesse og forståelse, og ser elevens ressurser og muligheter ut fra deres forutsetninger, både sosialt og faglig (Grimsæth og Irgan, 2016, lærerens væremåte og handlingskompetanse). Skolen har ikke bare ansvar for utvikling av den faglige kunnskapen hos elevene, men også i forhold til elevenes sosiale kompetanse. For å motvirke utviklingen av atferdsproblemer er nettopp sosial kompetanse en viktig faktor for barn og unge (Udir, 2016). Atferdsproblemer er en atferd som foregår over lengre tid i forskjellige sosiale omstendigheter, og som kjennetegnes av normbrytende atferd (Grimsæth og Irgan, 2016, begrepene som beskriver vanskene).

I min siste praksisperiode på vernepleierutdanningen ved NTNU Trondheim var jeg utplassert på en barneskole hos 1.klasse. Jeg har gjennom hele studiet ønsket meg praksis på skole, for å se hvilke muligheter og hvilket behov det er for å ha en vernepleier tilstede i klasserommet og ikke minst utenfor klasserommet. Jeg har alltid hatt stor interesse for barn og et spesielt engasjement for de barna med utfordringer. I løpet av ukene hos 1.klasse fikk jeg observert ulike typer utfordringer som elevene hadde, og jeg fikk oppleve atferdssituasjoner som gjorde inntrykk på meg. Dette vekket interessen min til å finne ut hvordan en vernepleier kan bidra med sin kompetanse opp mot atferdsproblemer, og at det med flere vernepleiere i skolen vil åpne seg opp for tverrfaglighet i skolen. Temaet i min bacheloroppgave vil derfor være hvordan en vernepleier med sin kompetanse, kan være en støttespiller for lærerne og bidra med sin kompetanse i skolen. Og ut i fra dette temaet har jeg valgt følgende problemstilling:

Hvordan kan vernepleierens kompetanse bidra med å redusere atferdsproblemer hos barn i skolen?

1.2 Avgrensning og presisering av problemstilling

I denne oppgaven er *barn* avgrenset til barna rundt 6-8 års alderen som er elever i småskolen, fordi det er denne aldersgruppen jeg har observert i praksis. Selv om jeg har valgt betegnelsen *barn* i problemstillingen, kommer jeg til å referere til både *barn* og *elever* videre i oppgaven. Dette vil jeg gjøre fordi atferden til et menneske ikke bare kan sees ut fra et elev-perspektivet, men ut fra mennesket som helhet. Det kan være ulike miljømessige risikofaktorer som har påvirket atferdsproblemene et barn har utviklet, ikke bare skole- og vennemiljø (Ogden, 2010, s.17). Det viser seg at det er vanligere med atferdsproblemer hos gutter enn jenter i denne alderen (Ogden, 2010, s.35). Dette er derimot noe jeg ikke legger vekt på i oppgaven.

Jeg vil også bruke både begrepene *problematferd* og *atferdsproblemer* gjennom hele oppgaven, ettersom begrepene brukes om hverandre i litteraturen. De barna med atferdsproblemer jeg referer til i oppgaven er ikke de som har blitt utredet for hyperkinetiske forstyrrelser (ADHD), men de urolige barna på skolen som raskt skifter fokuset bort fra undervisningen, som forstyrrer medelever, lærerne og seg selv. Atferdsproblemene jeg skal ta utgangspunkt i for oppgaven er den generelle og enkle problematferden som ofte viser seg blant barn på barneskolen. Det kjennetegner de barna som lager bråk, uro og som har vanskelig for å akseptere skolens normer og regler. Barna som går bort fra samlingsstunden når læreren underviser, snakker med sidemannen når det skal være stille og som kan begynne å rive i stykker skolebøkene sine i frustrasjon (Ogden, 2010, s.17). Jeg vil utdype om problematferd i teorikapitlet.

1.3 Oppgavens hensikt

Hensikten med oppgaven er å rette fokuset på hvordan vernepleierens kompetanse kan komme til nytte i skolen, og hvordan vernepleiere kan fungere som en ”hjelpende hånd” og støtte for lærere i en travel skolehverdag. I dagens skole er det et mangfold av elever, med ulike behov og dette forutsetter en bred kompetanse blant de ansatte. Mitt inntrykk og min forforståelse av å ha miljøarbeidere som for eksempel vernepleiere i skolen, er at det er en vei å gå for at de skal få en rolle i skolen på lik linje med lærerne. Men det taler for et tverrprofesjonelt samarbeid i skolen, for å kunne møte hver enkeltes elevs behov tilstrekkelig. Dette er relevant og viktig i forhold til å endre et atferdsmønster, med tanke på at dette krever god tid og relevant kompetanse. Jeg har i praksis sett hvor travelt lærere kan ha det i læringssituasjoner, derfor mener jeg det er viktig å sette lys på hvordan en vernepleier kan

hjelpe til med miljøarbeid i læringssituasjoner på skoler (Nordlund, Thronsen og Linde, 2015, s.26).

1.4 Vernepleierfaglig relevans

En vernepleier er autorisert helsepersonell med både helsefaglig kompetanse, sosialfaglig kompetanse og pedagogisk kompetanse. I hovedsak arbeider vernepleiere for å tilrettelegge og veilede mennesker som har en form for hjelpebehov, med et mål om å fremme mestring og selvbestemmelse for tjenestemottaker (NTNU, u.å.). Miljøterapi og brukermedvirkning er en stor del vernepleieres fokus. Med vernepleieres kompetanse er det et bredt spekter av jobbmuligheter, og en av jobbmulighetene ligger innenfor skoler (Nordlund et al., 2015, s.10). Vernepleierens sosialfaglige og pedagogiske kompetanse vil være nyttig i forhold til uønsket atferd, og spesielt vernepleierens relasjons- og handlingskompetanse. Det vil være aktuelt å benytte vernepleierfaglige modeller og metoder rettet mot kartlegging, tiltak og observasjoner av atferd og i arbeidet mot atferdsproblemer (Nordlund et al., 2015, s.63).

1.5 Oppgavens disposisjon

I denne oppgaven vil det i kapittel 2 bli presentert, utvalgt relevant teori, opp mot vernepleierfaglig kompetanse, relasjoner, problematferd og annen faglitteratur i sammenheng med denne litteraturstudien. I kapittel 3 kommer metodeavsnittet hvor jeg beskriver fremgangsmåtene jeg har benyttet for å finne egnet forskning for studien. Videre beskriver jeg i kapittel 4 resultater har gjort fra mine fem utvalgte vitenskapelige artikler, og en sammenfatning av disse. I kapittel 5 blir de sammenfattede resultatene drøftet opp mot relevant teori, og hvordan dette kan svare på oppgavens problemstilling. En konklusjon på oppgavens problemstilling og uavklarte forhold presenteres i kapittel 6. I kapittel 7 kommer litteraturliste med benyttede litteraturkilder.

2. Teori

I teorikapitlet vil jeg redegjøre for teorien jeg mener er relevant for å belyse min problemstilling (Thidemann, 2015, s.104). Vernepleiefaglig kompetanse er allsidig og berører flere fagområder, derfor har jeg gjort et utvalg av teori knyttet til vernepleierfaglig kompetanse. Teorien som er valgt, mener jeg kan være relevant i forhold til atferdsproblemer.

2.1. Vernepleiefaglig kompetanse

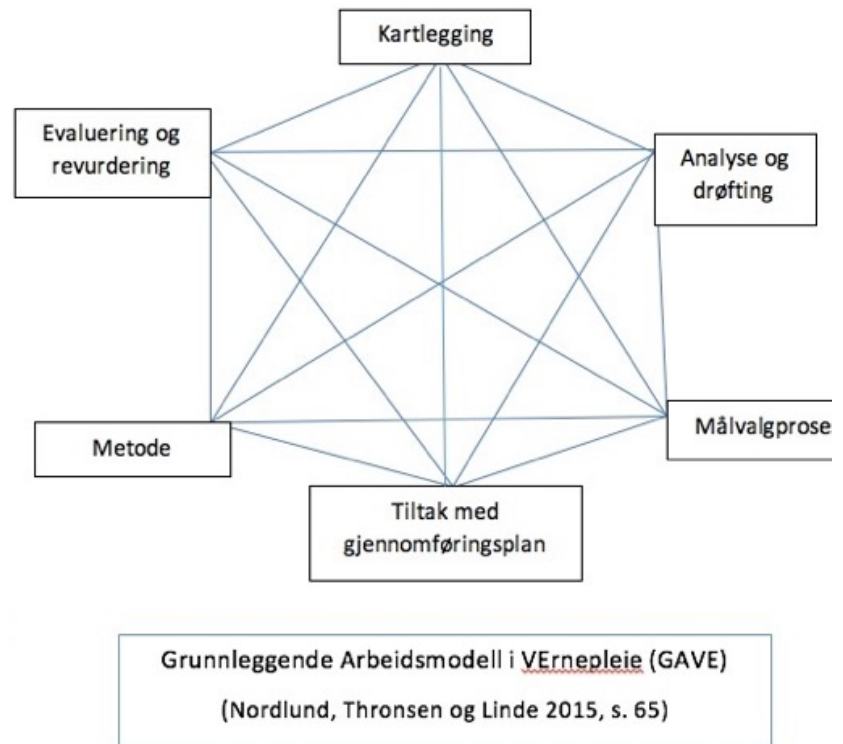
Siden etableringen av vernepleierutdanningen i Norge, har det skjedd store endringer for profesjonen de siste 20 årene. For vernepleierfaglig arbeid er fortsatt mennesker med psykisk utviklingshemming en viktig målgruppe, men hovedfokuset har endret seg til et kunnskapsgrunnlag mot psykologi, pedagogikk og aktivitetslære- i tillegg til helse- og sykepleierfaglige emner. Vernepleiefaglig arbeid handler i stor grad om å kunne hjelpe den enkelte ut fra vedkommendes forutsetninger, på best mulig måte. Dette kan for noen være å mestre egen hverdag eller håndtere utagerende atferd (Nordlund et al., 2015, s.19).

Vernepleierutdanningens formål og kompetanseområder er nedskrevet i Forskrift om nasjonal retningslinje for vernepleierutdanning. Formålet for vernepleierutdanningen er blant annet å etablere holdninger og kompetanse hos kandidatene, slik at alle grupper i samfunnet kan bli tilbudt likeverdige tjenestetilbud (Forskrift om nasjonal retningslinje for vernepleierutdanning, 2019). Læringsutbytte a) jf. §4 innenfor kompetanseområdet profesjon, etikk og samarbeid sier blant annet at kandidaten:” Har bred kunnskap om vernepleierens rolle og funksjon i samarbeid med andre profesjoner” (Forskrift om nasjonal retningslinje for vernepleierutdanning, 2019) og d):” Har bred kunnskap om problemløsning på individ-, gruppe- og systemnivå gjennom observasjon, utredning, utforskning av verdier, ønsker og livsbetingelser, målutforming, tiltaksutforming og evaluering” (Forskrift om nasjonal retningslinje for vernepleierutdanning, 2019).

Som vist i utdraget fra noen av bestemmelsene fra læringsutbyttet innenfor kompetanseområdet profesjon, etikk og samarbeid, er dette kunnskap vernepleieren kan ha som styrker i møte med atferdsproblemer hos barn. Vernepleiere jobber alltid ut fra problemløsning med et mål om å sikre tjenestemottaker selvbestemmelse og autonomi, noe som gjør at de kan bidra i skolen ved å sette seg inn i elevens perspektiv, og prøver å se uønsket atferd ut fra barnets situasjon (Ellingsen, 2014, s.65). Dette kan gjøres ved

kartlegging og observasjoner av barnet i ulike skolesituasjoner. Tverrfaglighet og samarbeid med andre profesjoner er også relevant kompetanse vernepleieren har, som kommer godt med i møte med atferdsproblemer hos barn i skolen (Forskrift om nasjonal retningslinje for vernepleierutdanning, 2019, § 4-f). I dagens skole er det et økende behov for et tverrprofesjonelt samarbeid på tvers av profesjoner, dette på grunn av økende mangfold blant elevenes behov og utfordringer (Ogden, 2010, s.14).

Vernepleieres kompetanse er som tidligere nevnt bred. I forhold til den pedagogiske kompetansen handler det for vernepleieren å finne egnede metoder for motivasjonsfremmende arbeid (Nordlund et al., 2015, s.25). For å redusere atferdsproblemer hos barn i skolen, vil dette være fordelaktig å planlegge, gjennomføre og evaluere tiltak rundt elevens atferdsproblemer. Det kan utføres ved å ta utgangspunkt i den Grunnleggende Arbeidsmodell i VERnepleiefaglig arbeid (GAVE). Modellen er delt inn i: *kartlegging, analyse/drøfting, målvalgsprosess, tiltak med gjennomføringsplan, metode og evaluering/revurdering*. Uansett hvilken utfordring eller hvilket arbeid man skal ta fatt på, vil kategoriene berøres og berøre hverandre (Nordlund et al., 2015, s.65).

Figur 1 Illustrasjon av Grunnleggende Arbeidsmodell i Vernepleie (GAVE) (Owren, 2015).

2.2. Relasjoner

Handlings- og relasjonskompetanse er også vernepleierfaglig kompetanse som kan være viktig for å redusere atferdsproblemer hos barn i skolen. Handlingskompetanse handler om å kunne *handle* og *samhandle*, og for fagfolk som jobber med mennesker er dette avgjørende ferdigheter. Dette er noe av kompetansen vernepleiere har og som gjør vedkommende i stand til å gjøre noe *for* eller *med* det andre mennesket. I relasjonskompetanse er det samspillet mellom fagpersonen og den andre som står i sentrum, og man må ha innsikt i hva som skjer i samspillet og opplevelsen til den andre. I samspillet er det viktig at fagpersonen møter

mennesket med respekt og som et selvstendig individ, i tillegg til å legge samspillet og kommunikasjonen til rette (Røkenes & Hanssen, 2012, s.11).

“Positive relasjoner mellom lærer og elev er kjennetegnet ved blant annet høy grad av nærhet, støtte, omsorg, åpenhet, involvering og respekt partene imellom. Slike relasjoner vil føre til generell trivsel på skolen og læring hos elevene” (Drugli, 2013, s.48).

Lærere bør også ha kompetanse rundt hvordan man kan redusere og forebygge elevers atferdsvansker, men flere lærere kjenner på at en jobb hvor man møter elever med mye negativ atferd, er krevende. Enkelte lærere forklarer at de må ha et øye med eleven hele tiden, for å forhindre at eleven med negativ atferd gjør noe galt (Drugli, 2013, s.86).

2.3. Sosial kompetanse og problematferd i skolen

I skolen kommer problematferd til uttrykk som et mangfold blant elevene, og kjennetegnene kan være forskjellige. Noen barn i skolen bruker et grovt språk, noen er klassens klovn og får alle til å le. Andre kan kreve ekstra oppmerksomhet, bråker eller forstyrrer undervisningen og medelever, og tåler ikke tilsnakk fra de voksne. Opp gjennom årene har utagerende problematferd hos barn og unge blitt beskrevet med ulike begreper, som atferdsvansker, sosiale problemer eller tilpasningsvansker. Man skiller mellom enkle, moderate og alvorlige atferdsproblemer hos barn og unge. Atferdsproblemer i skolen retter seg i hovedsak mot barn som gjør brudd på normer, regler og forventninger (Ogden, 2010, s.16).

Årsaken til atferdsproblemene kan være sammensatte, det kan være skolemiljøet, foreldre eller opplevelser barnet har fra barndommen. Det er gjerne under samhandling med andre at atferdsproblemene oppstår, og relasjonen mellom læreren og barnet er i stor grad avgjørende for elevers atferd og prestasjoner (Ogden, 2010, s.19).

“Sosial kompetanse omfatter prososial atferd (det vil si uegennyttig vennlig, høflig og hjelpsom atferd), men også selvregulering og atferd som har til hensikt å ivareta egne interesser og rettigheter, som i selvhevdelse” (Ogden, 2010, s.38-39). Derfor kan man si sosial kompetanse og atferdsproblemer påvirker hverandre i praksis.

2.4. Tverrfaglighet i skolen

Tverrfaglig samarbeid er en arbeidsform der personell med ulik fagbakgrunn gir samordnete tjenester til tjenestemottaker, og hvor dialogen mellom faggrupper, eventuelt pårørende og tjenestemottaker har felles utgangspunkt, mål og forståelse av behovet for en utredning hos

tjenestemottaker. Formidling av informasjon mellom de ulike aktørene er viktig slik at tjenestene som gis er samkjørte, og sikrer at alle jobber mot tjenestemottakers mål. Tverrfaglighet i skolen vil styrke barnets medvirkning i utredninger som gjelder de (Helsedirektoratet, 2018). Pasient- og brukerrettighetsloven § 3-1 legger dette til grunn for medvirkning:

Pasient eller bruker har rett til å medvirke ved gjennomføring av helse- og omsorgstjenester. Pasient eller bruker har blant annet rett til å medvirke ved valg mellom tilgjengelige og forsvarlige tjenesteformer og undersøkelses- og behandlingsmetoder. Medvirkningens form skal tilpasses den enkeltes evne til å gi og motta informasjon. Barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, skal gis informasjon og høres. Det skal legges vekt på hva barnet mener, i samsvar med barnets alder og modenhet (Pasient- og brukerrettighetsloven, 2019, §3-1).

Målet for tverrfaglig samarbeid i skolen er at flere profesjoner med ulik kompetanse sammen skal ta utgangspunkt i barnas behov, og oppdage utfordringer hos barna i en tidlig fase. Å oppdage atferdsproblemer hos barn i en tidlig fase, slik at arbeidet med kartlegging, observasjon og tiltak kan komme i gang raskt, er viktig for å støtte barnets utvikling sosialt og faglig. Å la barn bli hørt og medvirke i saker som angår dem er også nødvendig i et tverrfaglig samarbeid. Vernepleiere brenner for å sikre selvbestemmelse og medbestemmelse hos mennesker, og i skolen vil de sikre barnets autonomi og at de blir hørt. Alle mennesker har rett til å medvirke i saker som angår dem selv (Kunnskapsdepartementet, 2019-2020).

For lærerne i skolen er kompetansekravene deres regulert i lovverket. For yrkesgruppene som har sosialfaglige utdanninger som barnevernspedagog, sosionom og vernepleier (BSV-utdanninger) er rollene deres derimot ikke regulert i noe lov eller forskrift. Dette resulterer i at en vernepleier ikke blir sett på som en fullverdig profesjon i skolen, slik som lærerne, og ofte blir ansatt som en assistent eller ufaglært (Kunnskapsdepartementet, 2019-2020).

3. Metode

Metode fungerer som et redskap eller en fremgangsmåte, når man skal sette i gang å undersøke og forske på ny kunnskap. For å frembringe ny kunnskap og sjekke om denne kunnskapen er holdbar og sann, er det behov for å benytte flere metoder (Dalland, 2017, s.199). For å se på hva som fantes av forskning i forhold til mitt tema i oppgaven, gikk jeg bredt ut og så på studier gjort på grunnlag av både *kvantitative- og kvalitative metoder*. *Kvantitative- og kvalitative metoder* er to metodereetninger som har ulike fremgangsmåter for å innhente data. De kvantitative metodene presenterer data ved å vise til målbare enheter, mens de kvalitative metodene innhenter data som ikke er målbare, men som sier noe om opplevelser, meninger og sammenhenger (Dalland, 2017, s.52). Jeg valgte å se på kvantitative studier med tanke på at det var vesentlig og få konkrete og målbare fakta, omkring omfanget av atferdsproblemer hos barn i skolen. Likeens objektive data rundt årsak-virknings-forhold (Thidemann, 2015, s.77). Ulempen med kvantitative studier er at de ikke har en metodetilnærming hvor man får kunnskap om opplevelser, erfaringer og meninger. Derfor benyttet jeg også studier gjort med kvalitativ metodetilnærming. For min problemstilling var det godt egnet å få erfaringer fra lærere i møte med problematferd, og vernepleieres møte med skolen (Thidemann, 2015, s.78).

3.1 Litteraturstudie

Et kriterium for metode i denne oppgaven var at det skulle være en litteraturstudie. Jeg har derfor gått systematisk til verks for å innhente litteratur, og vurdert kildene kritisk, analysert funn og resultater, og tilslutt sammenfattet det. Før jeg gikk løs på litteraturstudien var det viktig å få formulert en presis og avgrenset problemstilling, slik at jeg kunne få en oversikt og bli kjent med hvilke databaser som var relevante for temaet mitt. Deretter ble inklusjons- og eksklusjonskriterier for artiklene bestemt. Når jeg startet litteratursøkene var det viktig at jeg loggførte søkene og satte det inn i en oversiktlig tabell (Thidemann, 2015, s.80).

Jeg startet litteratursøkeprosessen for denne oppgaven med å gjøre generelle litteratursøk rundt temaet jeg har valgt på Google.no, for å se hvilken kunnskap som lå ute rundt temaet vernepleiere i skolen og atferdsproblemer hos barn. Videre så jeg på hvilke emneord som gikk igjen i flere artikler, og noen av disse emneordene benyttet jeg i videre søk i databaser. Etter å ha gjort litteratursøk i flere databaser, endte jeg opp med å gjøre de fleste søkene i ERIC og Oria.

ERIC er en database for pedagogikk og jeg fant raskt ut at dette var en database som passet for å gjøre søk i min problemstilling. I tillegg ble Oria som er en tverrfaglig database en god del brukt. Etterhvert som jeg gjorde mer strukturerte søk i disse to databasene, fant jeg ut at det var litt vanskelig og finne relevante artikler fra nordiske forhold i ERIC, som var et av mine inklusjonskriterier. Derfor ble bare en artikkel fra denne databasen inkludert.

3.2 Søkeord

“Å utvikle en god søkestrategi er vesentlig for et effektivt søkearbeid. Søkestrategi handler om å bestemme emneord/søkeord og kombinasjoner av disse til søk i ulike databaser” (Thidemann, 2015, s.87). Som nevnt i kapittel 3.1, var det i databasene Oria og ERIC jeg endte opp med å gjøre mine litteratursøk. Valg av søkeord ble basert på problemstillingen min, og emneord jeg la merke til var brukt i lignende studier omkring temaet mitt.

Søkeordene som ble benyttet i Oria var ”elever”, ” skole”, ” vernepleier”, ”sosialfaglige profesjoner”, ”atferdsproblemer”, ”problembarn”, ”barn”, ” negativ atferd”, ” miljøarbeidere”, ” miljøarbeid”, ”tiltak”. Jeg benyttet også *trunkering* på søkeordet *atferd i Oria for å utvide søket mitt (Thidemann, 2015, s.88). “Behavioral problems”, ” behavior”, ” children”, ”subnormal”, ”social workers” og ” school” var søkeord jeg brukte under søk i ERIC som er en internasjonal publikasjon. Kriteriene jeg hadde for de artikkelene som ble lest abstrakt, var om tittelen på artikkelen inkluderte noen av mine nøkkelord, om de omhandlet sosialfaglige profesjoner, lærere i skolen, barn i skolen, eller atferdsproblemer hos barn.

Søkene mine ga ingen spesielle skivebommer. Forskingen rundt vernepleier i skolen er forholdsvis liten, dette begrenset mulige søkeord.

3.3 Søkehistorikk

Database	Søkedato	Søkenummer	Søkeord	Antall treff	Avgrensninger	Leste abstrakt	Leste artikler	Artikler inkludert
Oria.no	09.02.2020	1	Elever utfordrende atferd	55 treff	Artikler	19	4	1
Oria.no	14.02.2020	2	Vernepleier skole	23	Artikler	8	3	1
ERIC	03.04.2020	3	Behavioral problems children in school	57	Since 2016 “Behavior problems” “Grade 1”	16	10	0

ERIC	03.04.2020	4	Scandinavian journals (behavioral problems) (children in school)	97	Since 2016 (last 5 years) "Grade 1" "Journal articles"	17	5	1
Oria.no	20.04.2020	5	Kompetanse for å møte negativ atferd	66	Fra fagfelleverderte tidsskrift Årstall: 2010-2019	28	15	1
Oria.no	22.04.2020	6	Flere profesjoner i skolen	93	Fra fagfelleverderte tidsskrift Årstall: 2010-2020	26	6	1

3.4 Inklusjons- og eksklusjonskriterier

Underveis i litteratursøkingen så jeg etter artikler med fagfellevurdering, studier med IMRaD-struktur og at studien dreide seg om elever i barneskolen, sosialfaglige profesjoner eller lærere. Et annet inklusjonskriterie var at artiklene skulle være fra Norden, fordi dette kan være sammenlignbart med forhold i Norge. Om jeg hadde valgt studier gjort i f.eks. England, ville ikke funnene vært like sammenlignbare til norske forhold, på grunn av skoleordninger, andre rettigheter, språk etc.

Å definere inklusjons- og eksklusjonskriterier for oppgaven er en del av den forberedende fasen av litteratursøket. Dette er med på å konkretisere og begrense mengden litteratur som dukker opp som søkeresultat (Thidemann, 2015, s.84).

Inklusjonskriterier	Eksklusjonskriterier
<ul style="list-style-type: none"> • Fagfellevurdert • IMRaD-struktur • Kvantitativ metode • Kvalitativ metode • Elever i barneskolen • Skole • Sosialfaglige profesjoner i skolen • Lærere i skolen 	<ul style="list-style-type: none"> • Ikke fagfellevurdert • Review-artikler • Artikler som er over 10 år gamle • Artikler som ikke er utgitt i Norge, Sverige, Finland, Danmark eller Island.

3.5 Kildekritikk og analyse

I prosessen med å finne relevant litteratur for min valgte problemstilling, var det viktig å gjøre kildekritikk. Innledningsvis gjorde jeg en vurdering av artiklene i forhold til om de var relevante og belyste min problemstilling (Dalland, 2017, s.152). Dette gjorde jeg ved å se på

overskrifter, sammendrag og temaer i artiklene. Andre kriterier jeg tok utgangspunkt i for å vurdere artikkelens relevans og faglig kvalitet, var å se etter hvilket tidsskrift artikkelen var publisert i, om tidsskriftet var med fagfellevurdering og hvilket år den ble publisert (Thidemann, 2015, s.89).

De inkluderte artiklene mine ble tre kvalitative artikler, en kvantitativ, og en studie som benyttet både kvalitativ og kvantitativ metode. For at den kritiske vurderingen av forskningslitteraturen skulle bli lettere for meg, benyttet jeg sjekklister for å vurdere artikkelens kvalitet (Helsebiblioteket, 2016). Jeg brukte to ulike sjekklister ettersom jeg har inkludert både kvantitative og kvalitative artikler.

Videre i prosessen ved å vurdere kvaliteten på mine fem inkluderte vitenskapelige artikler, satte jeg opp en tabell, *litteraturmatrise*. En litteraturmatrise er både et godt hjelpemiddel for å skaffe seg en oversikt over artikkelens innhold og hovedelementene. Jeg brukte eksempelet på en litteraturmatrise fra Thidemann (2015). Ut fra denne litteraturmatrisen ble tabellen delt inn i *hensikt, metode, utvalg/populasjon, resultater, kvalitetsvurdering og redegjørelse for etiske overveielser*. Undervis i noteringen av artiklene inn i matrisen, kom jeg i gang med analysering og tolking av sentrale resultater fra artiklene, ettersom et analysearbeid gjerne begynner med å tenke gjennom blant annet hva som er hensikten med å lese artikkelen, og hva som er problemstillingen eller forskningsspørsmålene (Thidemann, 2015, s.90).

For å oppdage hovedfunn og svar på forskningsspørsmål fra artiklene, startet jeg analysearbeidet med å lese artiklene nøye og strukturert for å skille ut de forskjellige temaene som artiklene belyste. Thidemann (2015) foreslår å bruke markeringstusjer med ulike farger for å kunne undersøke og skille ut de ulike temaene, noe jeg gjorde, i tillegg til å sette oppe temaene i en tabell på et Word dokument for å skaffe meg et overblikk. Informasjonen jeg fikk gjennom analysearbeidet var at det var både ulikheter og likheter mellom temaene i artiklene. Dette ble enklere å fange opp i tabellen, hvor jeg kunne trekke paralleller og se forskjeller i materialet jeg hadde valgt (Thidemann, 2015, s.92).

Temaene som gikk igjen i mine fem utvalgte artikler, var at de alle omhandlet barn i skolen, og hvordan lærere bruker kompetansen sin for trening og tilrettelegging av sosial kompetanse. Men også hvordan de møter situasjoner hvor barn uttrykker uønsket atferd, og ønsket om økt pedagogisk handlingskompetanse i møte med utfordrende atferd. Andre temaer jeg fant

gjennom analysearbeidet var hvordan bruken av tverrfaglig kompetanse i skolen er, deriblant vernepleierfaglig kompetanse, og ressursmangel. I tillegg ble det i en av artiklene studert den økende bruken av spesialundervisning i grunnskolen. Hvilke temaer jeg kom frem til i analysen og en sammenfatning av resultatene blir presentert i kapittel 4.

3.6 Litteratormatrise

Eksempel på litteratormatriser fra Thidemann (2015) ble brukt for å skaffe en oversikt over viktig informasjon og hovedfunn fra hver artikkel. Litteratormatrisen er et hjelpemiddel for å skaffe seg oversikt over artikkelens hensikt, metodevalg, utvalget i studien, hovedfunnene, kvalitetsvurdering og etiske overveielser som er gjort (Thidemann, 2015, s.90).

Artikkel 1: Referanse	Barnevernspedagogers, sosionomers og vernepleiers rolle og status i skolen. Gjertsen, P-Å., Hansen, V. M. B. & Juberg, A. (2018). Barnevernspedagogers, sosionomers og vernepleieres rolle og status i skolen. <i>Tidsskrift for velferdsforskning</i> , 21(2), 163-179.
Hensikt	Studien undersøker hvordan barnevernspedagoger, sosionomer og vernepleiere (BSV-ere) med sitt sosialpedagogiske fokus, kan bidra med å fylle ut lærerrollen, særlig utenfor klasserommet. Studien utforsker også hvilken rolle og status BSV-ere blir tilbydd av skoleverket, og problemstillingen er: ”Hvilken rolle, kompetanse, status og ansvar har BSV-ere som arbeider i skolen innen områdene inkludering, samarbeid og overganger”?
Metode	Studien er gjort på bakgrunn av kvalitative intervjuer. BSV-ere ble intervjuet gjennom en metodisk tilnærming i fokusgrupper, mens enkeltintervjuer ble brukt overfor mellomlederne.
Utvalg	I studien deltok åtte BSV-ere, fire mellomledere og én rektor.
Resultater	Resultatene fra studien ble delt opp ut i fra hvilke temaer som ble tatt opp blant informantene; <i>sideordning og underordning, tverrfaglighet og flerfaglighet, generalist og spesialist og forutsigbarhet og uforutsigbarhet</i> , var temaer som kom frem blant resultatene.
Kvalitets-vurdering	Styrker: <ul style="list-style-type: none"> • Fagfellevurdert • Informantene som var mellomledere, hadde tett samarbeid med BSV-ere i skolen. Svakheter: <ul style="list-style-type: none"> • Rekrutteringsprosessen av informanter. Forfatterne av studien intervjuet BSV-deltakere og noen mellomledere de kjente fra tidligere prosjekter og undervisningssammenhenger. Deltakerne kan ha blitt påvirket av dette. • Få informanter som ble intervjuet. • De fleste informantene var fra videregående skole, og færrest fra barnetrinnet. • Etiske overveielser er ikke nevnt.
Etiske overveielser	Det er ingen beskrivelser om samtykke eller etiske godkjenninger som er gjort rundt studien.
Relevans	Studien har relevans i forhold til oppgaven ved at den belyser positive sider ved å bruke andre yrkesgrupper som for eksempel vernepleier i skolen. Det kreves tverrprofesjonell kompetanse for å kunne støtte ulike behov hos barna.

Artikkel 2: Referanse	Pedagogisk handlingskompetanse i møte med utfordrende atferd. Grimstæth, G., Foldnes, S. V. & Irgan, T. (2018). Pedagogisk handlingskompetanse i møte med utfordrende atferd. <i>Norsk Pedagogisk Tidsskrift</i> , 102(4), 312-324.
Hensikt	Hensikten med studien er å undersøke: ”Hvilken handlingskompetanse opplever lærere de har i arbeid med barn og unges sosiale kompetanse og i møte med utfordrende atferd- og hva ønsker de økt kunnskap om?”
Metode	Metoden som er brukt i studien er kvalitativ (forskningsparadigme) metode, hvor man har utforsket meningene til informantene.

Utvalg	I denne casestudien ble 31 lærere ved studiestart på videreutdanningsstudiet ” Atferdsvansker ” undersøkt. Studentene som deltok var lærere i barnehage, grunnskolen og videregående skole og var yrkesaktive under studieåret.
Resultater	Funnene som ble gjort i studien ble delt inn i kategoriene <i>tilrettelegger for utvikling av sosial kompetanse i naturlige situasjoner, organisering av tiltak gjennom ulike program, verktøy og modeller og behov for mer kunnskap, økt forståelse og konkrete tiltak</i> . Lærerne tilrettelegger for at barn skal kunne utvikle sin sosiale kompetanse naturlig på skolen, og benytter programmer for å endre uønsket atferd- men de vil utvikle sin handlingskompetanse.
Kvalitetsvurdering	Styrker: <ul style="list-style-type: none"> • Fagfellevurdert. • Deltakerne i studien er lærere som hadde startet på videreutdanningsstudiet ” Atferdsvansker ”. • Skriftlige spørsmål ble svart individuelt, ingen ytre påvirkninger. Svakheter: <ul style="list-style-type: none"> • Deltakerne var i ulike aldersgrupper, med ulikt erfaringsgrunnlag, som kan ha påvirket resultatene. • Studien og resultatene er bare basert på ett årskull med studenter ved én høyskole.
Etiske overveielser	Studentene ble forespurt om å delta i undersøkelsen, og da ble det også opplyst om at deltakelsen var basert på frivillighet. Deltakerne samtykket så skriftlig i deltakelse, og at svarene kunne brukes i forskningsprosjektet.
Relevans	Studien er relevant i forbindelse med at den tar opp temaer rundt hvilken handlingskompetanse lærere opplever de har, og hva de ønsker økt kunnskap om, i møte med utfordrende atferd blant barn. En vernepleier har kompetanse som kan bidra med å støtte lærere og redusere atferdsproblemer.

Artikkel 3: Referanse	”Values and Needs of Children With and Without Special Educational Needs in Early School Years: A study of Young Children`s Views on What Matters to Them”. Lundqvist, J., Allodi W., M. & Siljehag, E. (2018). Values and Needs of Children With and Without Special Educational Needs in Early School Years: A Study of Young Children`s Views on What Matters to Them. <i>Scandinavian Journal of Educational Research</i> , 63(6), 951-967.
Hensikt	Studien undersøker barns synspunkter på deres første skoleår, både hos de som har pedagogiske behov og de uten. Den har også som mål å få frem forhold som barn ser på som viktig for deres utvikling og velvære.
Metode	Data i studien ble innhentet ved en kvalitativ tilnærming, og barna tegnet tegninger for å formidle aktiviteter og gjenstander de verdsatte. De ble også bedt om å kommentere tegningene sine for å få en mer presis tolkning. For de barna som hadde behov for pedagogisk hjelp, hjalp en medarbeider eller andre fullmektiger på barnets vegne å beskrive hva de mente barnet verdsatte. Barnas synspunkter ble også samlet inn gjennom intervjuer. Intervjuene ble gjennomført individuelt, og her kunne hvert barn vurdere opplevelser ved førskolen som positive, blandede eller negative.
Utvalg	I studien deltok 56 barn mellom 5 og 7 år, som gikk på førskoler, fritidssentre og skoler. Fem forskjellige svenske kommuner ble besøkt. 29 av de 56 barna hadde enten forbigående eller langvarige spesielle pedagogiske behov, som Downs syndrom eller en språkforstyrrelse.
Resultater	Det kom frem (ni) ulike temaer barna verdsatte de første skoleårene for å kunne opprettholde og utvikle positive opplevelser, i resultatene av studien. Ett av temaene var å føle seg fri og autonom.
Kvalitetsvurdering	Styrker: <ul style="list-style-type: none"> • Fagfellevurdert • Metoden for innsamling av data, å tegne tegninger, er tilpasset målgruppen for studien. Svakheter: <ul style="list-style-type: none"> • Å tegne var utfordrende for de barna som hadde spesielle pedagogiske behov.
Etiske overveielser	Forfatterne av artikkelen har gjort noen etiske overveielser ved å dele informasjon om studien, og innhentet samtykke fra rektorer, lærere, annet personale, foreldre og barna. For å forstå barnas samtykke til å delta, ble barnas kroppsspråk, initiativ og stilte spørsmål kontrollert regelmessig.
Relevans	Resultatene er relevant for problemstillingen min. Studien viser viktigheten av å lytte til barnas synspunkter, slik at man i større grad har mulighet til å lykkes med og ta hensyn til enkeltes verdier og behov. Barnas synspunkter kan hjelpe fagpersoner med å få en forståelse av hva som kan ligge bak for eksempel atferdsproblemer hos et barn.

Artikkel 4: Referanse	Så konsentrer deg da! Hvidsten, B. & Wilhelmssen B. G. (2018). Så konsentrer deg da! <i>Nordic Studies in Education</i> , 38(1), 17-34.
Hensikt	Studien undersøker hvordan kommende lærere ser ”en ukonsentrert elev”. Lærerstudentene besvarte på åpne spørsmål ved hjelp av spørreskjema: <i>Hva legger du i begrepet konsentrasjon?</i> <i>Hva kjennetegner en ukonsentrert elev?</i> <i>Hva kan være årsakene være til at en elev har vansker med å konsentrere seg?</i> <i>Hvordan kan du tilrettelegge for at elever kan konsentrere seg i en undervisningssituasjon?</i>
Metode	Studien er en kombinasjon av kvalitative data med kvantitative metoder. Informantene delte sine egne erfaringer gjennom kvalitativ metode, og deretter ble denne informasjonen satt i tabeller for å forklare hva informantene oppfattet. Det ble gjort en kvantifisering av kategoriene for å få en fullstendig oversikt over datamaterialet.
Utvalg	Av 132 siste års lærerstudenter, var det 80 stykker som deltok i undersøkelsen. Datainnsamlingen fant sted i studentenes siste studieår, i april.
Resultater	I beskrivelsen av konsentrasjon, var evnen til å holde fokus og å fokusere det flest informanter beskrev. Hos en ukonsentrert elev blir også manglende evne til å holde fokus poengtert. Beskrivelsene informantene gir fremhever også at eleven ikke oppfyller lærerens forventninger i undervisningssituasjonen, eleven er ufokusert, umotivert, snakker, trøtt, uttrykker adferd og motorikk. Elevens vansker eller diagnoser og skolen, er to hovedutfordringer informantene ser på som årsaker til at eleven har vansker med å konsentrere seg. På spørsmål om hvordan man kan tilrettelegge slik at elever kan konsentrere seg i en undervisningssituasjon, uttrykte store deler av lærerstudentene at undervisningen må tilrettelegges.
Kvalitets- Vurdering	Styrker: <ul style="list-style-type: none"> • Fagfellevurdert. • Kombinasjonen av kvalitative data med kvantitative metoder, gjør at oversikten over studentenes svar bedres. Validiteten i undersøkelsen styrkes. • Informantene hadde ikke mulighet til å påvirke hverandre under besvarelsen. Svakheter: <ul style="list-style-type: none"> • Siste års lærerstudenter som er informantene. • Studien handler om ukonsentrasjonen som kan knyttes opp mot atferdsproblemer, men studien handler ikke direkte om atferdsproblemer.
Etiske overveielser	Undersøkelsen var anonym og frivillig.
Relevans	Noen av resultatene er interessant for min problemstilling. Studien går inn på hva som kjennetegner en ukonsentrert elev, hva som kan være årsakene bak vanskene med å konsentrere seg, og hvordan man kan tilrettelegge for at elever kan konsentrere seg i en undervisningssituasjon. Dette kan jeg trekke paralleller mot min problemstilling med temaet atferdsproblemer. Konsentrasjonsproblemer kan føre til atferdsproblemer, og omvendt. Hvordan lærerstudentene vurderer årsakene til atferden er også interessant for min problemstilling.

Artikkel 5: Referanse	Læreres forståelser av årsaker til en høy forekomst av spesialundervisning Bliksvær, T., Fylling, I., Hustad, B.C. & Korneliusen, T. (2017). Læreres forståelser av årsaker til en høy forekomst av spesialundervisning. <i>Tidsskrift for velferdsforskning</i> , 20(1), 27-44.
Hensikt	Hensikten med artikkelen er få økt kunnskap om årsaker til den økende bruken av spesialundervisning i grunnskolen. Syv begreper er med i en målemodell som skal testes i artikkelen: <i>økt resultatfokus, satsning på tidlig innsats, ressursmangel, lav kvalitet i opplæringstilbudet, svakhet ved skolens organisering av spesialundervisning, mangler ved PP-tjenesten og et stort fokus på rettigheter</i> . Begrepene baserer seg på tidligere forskning som er gjort rundt forhold av spesialundervisning.
Metode	Et kvantitativt materiale fra en internettbasert spørreskjemaundersøkelse ble brukt som metode.
Utvalg	409 lærere i grunnskolen, fra en større kommune på Østlandet.
Resultater	Resultatene som kommer frem av studien er at de tre forklaringene som skårer klart høyest på økt bruk av spesialundervisning, og som lærerne oppfatter som de viktigste årsakene er: <i>rettighetsfokus, resultatfokus og ressursmangel</i> . Det forholdet som skårer lavest og som vurderes å være av minst betydning av de syv begrepene, er <i>svakhet ved skolens organisering av spesialundervisning</i> .

Kvalitets- Vurdering/ styrker- svakheter	<p>Styrker:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Fagfellevurdert. • Stort antall informanter. <p>Svakheter:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ikke skilt mellom barnetrinnet og ungdomstrinnet. • Ingen bakgrunnsvariabler som f.eks. lærerens kjønn, alder og egen erfaring med spesialundervisning. • I kommunen hvor undersøkelsen er gjennomført, hadde det nylig blitt gjennomført et fireårig utviklingsprosjekt med fokus på ”tidlig innsats” i oppvekstsektoren. Dette kan ha hatt betydning for svarene som lærerne har gitt i spørreundersøkelsen.
Etiske overveielser	<p>Bortsett fra at undersøkelsen ikke inneholdt spørsmål om kjønn eller alder til lærerne, er det ikke gjort noen andre etiske godkjenninger. Dette er en svakhet ved studien.</p>
Relevans	<p>Studien er delvis relevant for oppgaven, ved at den tar for seg lærerens oppfatninger om den høye forekomsten av spesialundervisning, og det ene forholdet som nevnes er ressursmangel. Det kan trekkes inn i min oppgave ved å se viktigheten av tverrfaglig kompetanse, og at ressursmangel kan påvirke tidlig innsats opp mot atferdsproblemer.</p>

4. Resultat

I resultatkapitlet blir resultater og funn fra søkeprosessen presentert på en tydelig og oversiktlige måte (Dalland, 2017, s.200). Temaene som var felles for mine fem utvalgte artikler, var at de alle omhandlet barn i skolen. Flere av artiklene omhandlet også hvordan lærere bruker kompetansen sin for trening og tilrettelegging av sosial kompetanse. I tillegg var det noen artikler som gjorde studie av lærerens møter med uønsket atferd hos barn, og ønsket de hadde om å få økt pedagogisk handlingskompetanse i møte med utfordrende atferd. Disse temaene er interessant for min problemstilling, fordi jeg i denne oppgaven skal få frem hvordan vernepleierens kompetanse kan bidra med å redusere atferdsproblemer blant barn i skolen. Tverrfaglig kompetanse og årsaker til økt spesialundervisning var også temaer jeg fant gjennom analysearbeidet.

4.1. Sammenfatning av temaer

I dette delkapitlet vil de temaene jeg kom fram til etter å ha gjort en grundig analyse, bli lagt fram. Resultatene fra temaene vil bli presentert, i en logisk og hensiktsmessig rekkefølge (Thidemann, 2015, s.96). Etter endt analysearbeid av de fem utvalgte artiklene til oppgaven, fant jeg tre hovedtemaer som pekte seg ut som relevante for å belyse problemstillingen i min oppgave: **problematferd, tverrfaglighet i skolen og barnets autonomi**. Og jeg vil gjøre rede for disse temaene videre i teksten.

4.2. Problematferd

I artikkel nr. 2 (Grimsæth et al., 2018) viser studien at lærere benyttet ulike modeller, verktøy og program i møte med atferdsvansker hos barn. Mange av informantene uttrykker også at de vil få økt kunnskap om hvordan man kan forstå problematferd hos barn, og hva som ligger bak denne problematferden. En av informantene uttaler dette:” Jeg vil bli en god voksen i møtet med barn som har ulike atferdsproblem, men trenger da mer kunnskap om hva som kan ligge bak atferden for å få en forståelse for hva barnet trenger” (Grimsæth et al., 2018, s.319).

Flere informanter uttrykker også at de har lyst å tilegne seg mer kunnskap og forståelse om gode måter å veilede og møte barn på. Det er også noen som kunne tenke seg og hatt ha bestemte løsninger tilgjengelig for hvordan man skal handle i møte med blant annet elevs atferd:” Jeg vil gjerne lære meg forskjellige måter og teknikker som kan hjelpe meg i å hjelpe

de elvene som har atferdsvansker i skolen. Jeg vil lære mer om hva som virker og hva som ikke virker” (Grimsæth et al., 2018, s.319).

Artikkel 4 (Hvidsten & Wilhelmsen B., 2018) viser at informantene som er lærerstudenter, ser flere kjennetegn på en ”ukonsentrert” elev, blant annet knyttet til atferd. Dette er elever som forstyrrer medelever, krangler med lærer, tar ikke imot beskjeder eller utfører instruksjoner. Det er varierende resultater rundt hva informantene mener er årsakene til at en elev har vansker med å konsentrere seg, noen vurderer skolen eller hjemmet som årsak, mens 21% vurderer den reduserte konsentrasjonen mot elevens vansker eller diagnoser (Hvidsten & Wilhelmsen B., 2018).

4.3. Tverrfaglighet i skolen

Tverrfaglighet i skolen er sentralt for å kunne redusere og møte atferdsproblemer blant barn. Artikkel 1 (Gjertsen et al., 2018) omhandler hvilken rolle og status BSV-profesjonene har i skolen- altså barnevernspedagoger, sosionomer og vernepleiere. Resultatene fra den studien viser at BSV-profesjonene har en uklar yrkesrolle i skolen, og ikke blir møtt som likeverdige profesjoner på lik linje med lærerne. Selv om det er mange likheter mellom det didaktiske arbeidet lærere utfører, og det metodiske arbeidet som BSV-profesjonene gjør (Gjertsen et al., 2018).

Når profesjoner bruker sin kompetanse sammen utøves det tverrfaglighet. Det kreves tverrprofesjonell kompetanse hos ansatte i skolen, for å kunne ha kjennskap til barnets utvikling både sosialt og faglig. En vernepleier har også en annen tilnæringsmåte, hvor helhetssynet rundt mennesket blir lagt vekt på (Gjertsen et al., 2018). I artikkel 1 (Gjertsen et al., 2018) hvor en mellomleder i skolen blir intervjuet, uttrykker vedkommende positivitet ved å bruke andre yrkesgrupper enn bare lærere i skolen:

De har den rollen at de er med å bistå undervisning sammen med pedagogene. Legge til rette for undervisning, skape mestringsfølelse- både faglig og sosialt. Være til stede i overgangssituasjoner og utetid. Alt dette handler om å støtte barnet og være voksen i opplæringen (Gjertsen et al., 2018, s.171).

Årsakene til hvorfor elever i den norske skole har rett til spesialundervisning er mange. Det kan for eksempel være at barnet har lese-/skrivevansker, matematikkvansker eller atferdsproblemer, som gjør skolehverdagen vanskelig. Fra artikkel 5 (Bliksvær et al., 2017) er

det gjort en studie av læreres forståelser av årsaker til en høy forekomst av spesialundervisning. I resultatene kommer det frem tre forklaringer som skårer høyest, disse tre forklaringene er resultatfokus, rettighetsfokus og ressursmangel (Bliksvær et al., 2017). Personalmessig ressursmangel kan være med å oppfølging og tidlig innsats hos barn med f.eks. atferdsproblemer (Bliksvær et al., 2017).

4.4. Barnets autonomi

Artikkel 3 (Lundqvist et al., 2018) handler om hva som er viktig for barnas utvikling de første skoleårene, i følge de selv. Det kommer frem ulike temaer fra barna, og ett av dem er å føle seg fri og autonom. For barna virker det viktig å ha muligheten til å ta egne valg og beslutninger, bli lyttet og tatt hensyn til, og respektert etter verdier og behov (Lundqvist et al., 2018). For alle pedagoger bør det være et vesentlig mål å forstå hvordan hvert enkelt barn opplever livet sitt i pedagogiske omgivelser. I tillegg til at de voksne som er i nærheten av barna, lytter og tar de på alvor (Lundqvist et al., 2018).

5. Drøfting

Problemstillingen for oppgaven: *Hvordan kan vernepleierens kompetanse bidra med å redusere atferdsproblemer hos barn i skolen*, vil i dette delkapitlet drøftes i forhold til aktuell faglitteratur og de sammenfattende resultatene (Thidemann, 2015, s.108).

5.1. Problematferd

Lærere i skolen jobber for å tilrettelegge skoledagen etter elevenes behov og utfordringer. En av de største utfordringene som lærerne møter hos barna, er atferdsproblemer. Noen lærere føler de må følge med barnet med atferdsproblemer hele tiden, eller at de ligger etter i forhold til barnets atferd (Drugli, 2012, s.86).

Forskningen viser på den ene siden at lærerne organiserer ulike tiltak gjennom modeller og verktøy for tilrettelegging for utvikling av sosial kompetanse- og for å forstå utfordrende atferd hos barn. På den andre siden ønsker lærerne også å utvikle sin handlingskompetanse i møte med utfordrende atferd, for å redusere atferdsproblemer. Lærerne har behov for mer kunnskap, økt forståelse og konkrete tiltak i møte med atferdsproblemer (Grimsæth et al., 2018). Dette samsvarer med faglitteraturen hvor det viser seg at manglende kompetanse og dårlige sosiale relasjoner mellom lærer og elev, kan øke problematferden hos barnet (Ogden, 2010, s.126). Selv om det brukes ulike program, verktøy og modeller i møte med utfordrende atferd, er utfordringen å vite hva som virker og hva som ikke virker. Lærerne ønsker seg nærmest en fasit på hvordan de skal handle i praksis. Dette kan derimot være vanskelig å få til ettersom atferdsproblemer ofte har ulike og komplekse årsaker, og kommer til uttrykk på ulike måter hos et barn (Grimsæth et al., 2018). Her kan det tenkes at en vernepleier kan forstå årsaken til atferden på bakgrunn av kompetanse ved problemløsning på individnivå gjennom observasjon og tiltaksutforming (Forskrift om nasjonal retningslinje for vernepleierutdanning, 2019).

Vernepleierens kompetanse kan praktiseres på ulike arenaer, deriblant i møte med barn i skolen. I skolen utøver vernepleieren sitt arbeid med et mål om å hjelpe eleven til å oppleve blant annet mestring (Nordlund et al., 2015, s.23). At en elev opplever mestring fører til økt selvsikkerhet og selvstendighet, og kan lede til en selvrealisering hos eleven og et ønske om å endre atferden. En del av vernepleierens handlingskompetanse er miljøarbeid, gjennom miljøarbeid gir man tjenester, omsorg og veiledning til den enkelte. Denne kompetansen kan

være en styrke i møte med atferdsproblemer hos barn, ved at vernepleiere setter barnets behov først og deretter gir tjenester ut fra atferdsproblemene, sammen med barnet utarbeider et mål om å endre atferden. Atferdsproblemene kan bedres gjennom miljøarbeid. Miljøarbeid er endringsarbeid i miljøet hvor barnet holder til (Nordlund et al., 2015, s.28), og derfor kan det tenkes at et tilrettelagt miljø for barnet, gir større muligheter for å redusere atferdsproblemene. Dette fordi barnet da kan føle trygghet og tilegne seg gode rutiner i skolehverdagen. Usikre rammer for eleven kan føre til uønsket atferd. Vernepleierens handlingskompetanse har styrker som kan brukes i arbeidet med atferdsproblemer. Vernepleiere har en tilnæringsmåte som bidrar med å legge til rette både sosialt og faglig for barnet i skolen (Gjertsen et al., 2018). Ekstra betydningsfullt er det opp mot utviklingen av den sosiale kompetansen, fordi sosial kompetanse minsker utvikling av atferdsproblemer (Udir, 2016). Tilnæringsmåten til vernepleiere gjør at de kan se hele bildet rundt atferden og forstå atferdens kontekst. Helhetssynet i møte med et menneske er sentralt for vernepleiere, og er kompetanse som kan benyttes i møte med atferdsproblemer hos barn (Nordlund et al., 2015, s.18).

Et barn i skolen må tilpasse seg skolens rammer, og hvis ikke barnet er i stand til dette, kan det komme til uttrykk gjennom atferd. Derfor er det viktig er at fagpersonen ser atferdsuttrykket ut fra barnets perspektiv, og undersøker om atferdsproblemene er et uttrykk for noe som skaper uro hos barnet (Ogden, 2010, s.17). I Hvidsten et al., (2018) vurderte lærerstudentene hvordan de oppfattet en ukonsentrert elev. De vurderte eleven i stor grad ut fra skolesituasjoner og lite ut fra livssituasjonen til eleven. Dette kan føre til for dårlig forståelse for elevens ukonsentrasjon, og fagpersonene overser bakenforliggende årsaker til ukonsentrasjonen. Om fagpersonene ikke ser årsakene som ligger grunn for atferdsproblemene til barnet, og tilnærmer seg forskjellig til barnets utfordring, kan det resultere i at det settes inn feil tiltak (Hvidsten et al., 2018). Problematferden til eleven kan være forårsaket av forhold utenom skolen (Ogden, 2010, s.129). Etter min praksistid hos 1.klasse, er min erfaring at lærerne har nok å gjøre i forbindelse med undervisning. Av den grunn virker det som det er et behov for å ha vernepleiere tilstede, for kunne å fange opp ulike behov og utfordringer hos barna.

Vernepleiere kan se på bakenforliggende årsaker og utforme nødvendige tiltak ved å ta utgangspunkt i den Grunnleggende Arbeidsmodell i VERnepleiefaglig arbeid (GAVE) (Nordlund et al., 2015, s.63). Med GAVE kan man analysere hvor eleven er, hvor eleven skal,

og på hvilken måte atferden kan endres. Når vernepleieren møter et barn med problematferd, kan man starte å tilpasse kartleggingen etter hvilke barrierer i barnets miljø som skaper atferdsproblemer. Deretter er observasjon og vurderinger av hvilke situasjoner barnet uttrykker atferdsproblemer, en stor del av kartleggingsjobben. Om et tiltak skal føre til endring, vil en grundig kartlegging være av stor betydning for å sette riktig tiltak opp mot problematferden (Nordlund et al., 2015, s.83). Et tiltak som ikke er tilpasset eleven, kan føre til frustrasjon, lavt selvbilde og aggresjon (Bliksvær et al., 2017). Tiltaksutformingen for å redusere atferdsproblemer virker da mot sin hensikt. Vernepleierens kompetanse om å finne egnede metoder for motivasjonsfremmende arbeid for eleven, og å hjelpe ut fra elevens forutsetninger på best mulig måte er her elementært (Nordlund et al., 2015, s. 25).

5.2. Tverrfaglighet i skolen

Tverrfaglighet er arbeidsformen hvor personell med ulike fagbakgrunn arbeider sammen, og de siste årene har det blitt et større fokus rundt hvilket behov det er for tverrfaglighet i skolen. Om et barn i skolen har utfordringer rundt atferd, behøver barnet oppfølging og støtte fra flere profesjoner for å få tilstrekkelig hjelp. Regjeringen har satt opp flere mål for tverrfaglig samarbeid i skolen, og ett av målene er at uansett utfordringer så må de barna som trenger hjelp, kunne få det gjennom et tverrfaglig samarbeid (Kunnskapsdepartementet, 2019-2020). BSV-profesjoner er yrkesgrupper med kompetanse som kan brukes i skolen, og støtte lærere (Gjertsen et al., 2018). I studien til Gjertsen et al., (2018) fremstår det derimot at rollen og status for barnevernspedagoger, sosionomer og vernepleiere fortsatt er uklare. Noe av forklaringen kan være at vernepleierens rolle i skolen ikke er regulert i noen lov (Kunnskapsdepartementet, 2019-2020). For det er fortsatt slik at myndighetsområdet til lærerne er skolen, og de har det formelle fotfestet der. Utfordringen er å få vernepleiere inn i skolen, uten å virke truende for lærerens kompetanse. Det må skapes et miljø hvor flere profesjoner kan samarbeide for å løse utfordringer i skolen, eksempelvis problematferd.

Å oppdage atferdsproblemer i en tidlig fase hos barn, slik at arbeidet med kartlegging, observasjon og tiltak kan komme i gang raskt er avgjørende (Kunnskapsdepartementet, 2019-2020). Negativ atferd kan skje i skolen om det ikke er tilstrekkelig med tilsyn før og etter skoletid, og i friminuttene. Ressursmangel og lav lærertetthet forklares som en årsak til dårlig oppfølging og tidlig innsats hos barn (Bliksvær et al., 2017). I slike situasjoner kan atferdsproblemer hos barn bli større, hvis ansatte i skolen ikke har oversikt og trer inn og håndterer situasjonen (Ogden, 2010, s.126). Vernepleieren har tilstrekkelig med tid og er

tilstede i de fleste situasjoner i skolen, og kan gjøre observasjoner og legge til rette både sosialt og faglig for barnet. Dette kommer frem i artikkelen fra Gjertsen et al., (2018), hvor en av mellomlederne som ble intervjuet uttrykker positivitet for andre yrkesgrupper enn lærere i skolen. En vernepleier som sosialfaglig profesjon i skolen, er tilstede i overgangssituasjoner og har kompetansen til å støtte barnet. På denne måten kan vernepleiere øke muligheten for å oppdage og redusere atferdsproblemer. Gjennom samarbeid med lærerne vil vernepleieren gjennom kartleggingsmøter om enkeltelever kunne hjelpe de til å handle rett overfor disse enkeltindividene. Vernepleieren har kunnskap som bidrar til tverrfaglig samarbeid med andre instanser utenom skolen, for eksempel hjem og avlastning. Dette sammen med vernepleierens kunnskap om å utarbeide målvalg sammen med eleven er verdifullt for å redusere eksempelvis atferdsproblemer (FO, u.å.). En vernepleier i skolen vil fungere som et støtteapparat for læreren, og kan gi de et helhetlig bilde av hvordan situasjonen kan håndteres. Vernepleieren har kunnskap om sin rolle i samarbeid med andre profesjoner” (Forskrift om nasjonal retningslinje for vernepleierutdanning, 2019). Med tanke på dette kan vernepleieren være en bidragsyter for tidlig innsats og forebyggende arbeid for atferdsproblemer.

5.3. Barnets autonomi

Å være autonom betyr at en utfører handlinger som et selvbestemmende individ, ut fra egne verdier, behov og ønsker (Nordlund et al., 2015, s.102). “Selvbestemmelse viser retten til å kunne ta avgjørelser i eget liv. Grad av selvbestemmelse må ses i sammenheng med alder, modenhet og hva saken gjelder” (Nordlund et al., 2015, s.101). Vernepleiefaglig arbeid handler i stor grad om å jobbe for å gi tjenestemottaker nødvendig informasjon, og å legge til rette slik at tjenestemottaker får medvirkning i avgjørelser som gjelder eget liv (Nordlund et al., 2015, s.103). Dette presiseres i FNs Barnekonvensjon artikkel 12 1.:

Partene skal garantere et barn som er i stand til å gjøre danne seg egne synspunkter, retten til fritt å gi uttrykk for disse synspunkter i alle forhold som vedrører barnet, og tillegge barnets synspunkter behørig vekt i samsvar med dets alder og modenhet (Barneombudet, 1991, artikkel 12 1.).

Det er verdifullt for et barn å kjenne på autonomi og frihet, og å ha muligheten til å ta selvstendige valg. Og ta selvstendige valg basert på egne behov gjør at man kjenner på en mestringsfølelse og tilfredshet. Dette er viktig å kjenne på for alle mennesker, uansett alder, bakgrunn og utfordringer. Det kan tenkes at vernepleiere er viktig i skole fordi de har kunnskaper om inkludering og selvbestemmelse, og om hvordan man kan legge til rette for

hver enkelt elev (FO, u.å.). For alle yrkesutøvere som jobber i skolen med barn, bør det være et klart mål å lytte til barnas synspunkter. Å ta seg tid til og lytte til barnets meninger og erfaringer øker mulighetene for å bli godt kjent med det barnets behov og verdier. Dette viser funnen i studien til Lundqvist et al., (2018). Denne forskningen samsvarer med vernepleierens kompetanse om å sikre den enkeltes selvbestemmelse og autonomi.

Relasjonens betydning er avgjørende for fagperson i samhandling med eleven, for å kunne endre atferden (Røkenes & Hanssen, 2012, s.18). En konfliktfylt relasjon mellom lærer og eleven med atferdsproblemer, er et negativt forhold som påvirker atferdsproblemene. (Ogden, 2010, s.126). For å oppnå en god relasjon kreves det at læreren legger merke til elevenes behov og at eleven føler seg sett. Dette forutsetter at læreren har både gruppe- og individfokus i klassen (Drugli, 2012, s.137.). For eleven vi bli *sett*, og de ansatte i skolen skal se eleven. Profesjonsetikken legger vekt på engasjement, og å sette seg i situasjonen til det andre mennesket (Christoffersen, 2011, s.73). Relasjonskompetanse er hensiktsmessig kunnskap i arbeid med atferdsproblemer. Gode relasjoner mellom barnet og fagpersonen i skolen, viser seg å være et godt utgangspunkt for å redusere atferdsproblemer (Ogden, s.137). Sett i lys av at vernepleiere har anledning til å etablere relasjoner til elevene både i- og utenfor klasserommet, kan de få god innsikt i elevens verdier, interesser og ønsker. Det handler i stor grad om å møte og samhandle med barnet, slik at det skapes tillit, trygghet, åpenhet og respekt. En dyktig vernepleier kan tilrettelegge samhandlingen for at barnet skal bli forstått, slik at barnet kan utvikle seg i en retning fra atferdsproblemene (Røkenes & Hanssen, 2012, s.18). Handlingskompetansen til vernepleieren kommer til rette ved å gjøre noe *for* barnet med problematferd, og *forholde* seg til barnet (Røkenes & Hanssen, 2012, s.11). Målet om å redusere atferdsproblemet skal være til det beste for barnet.

6. Konklusjon

Vernepleierens kompetanse kan ikke erstatte lærernes kompetanse i skolen. Som en konklusjon på drøftingen viser det seg at vernepleierens kompetanse er et viktig supplement for samarbeid og støtte til lærerne, i arbeidet med å redusere atferdsproblemer hos barn. Atferdsproblemene kan komme til uttrykk på forskjellige måter, og dette har vist seg å skape utfordringer for lærerne med tanke på hvilken tilnæringsmåte som er best for barnet. Lærerne har behov for mer kunnskap og konkrete tiltak i møte med atferdsproblemer, men dette krever tid og ressurser fra lærernes side og kan gå utover undervisningskvaliteten. Derfor kan vernepleierens kompetanse, tid og ressurser utenom undervisning være til stor hjelp.

Det viser seg at det er ulik forståelse blant lærerne for hva som kan være årsakene til barnets atferd. En vernepleier med kompetanse om problemløsning på individnivå gjennom observasjon og tiltaksutforming, kan bidra med å forstå årsaken til atferden. Vernepleierens helhetssyn i møte med barnet, gir muligheter for å kunne forstå hvilke bakenforliggende faktorer som bidrar til atferden. Den Grunnleggende Arbeidsmodell i VERnepleiefaglig arbeid kan være en nyttig modell å ta utgangspunkt i for å få kartlagt og observert atferden, og i samarbeid med lærerne finne fram til best mulig tiltaksutforming for å redusere atferdsproblemet hos barnet. Dette er sentral kompetanse vernepleiere kan bidra med, i tillegg til vernepleierens tilnæringsmåte. Tilnæringsmåten legger til rette for barnet sosialt, og sosial kompetanse er viktig med tanke på at det er knyttet til atferdsproblemer.

Miljøarbeidet som vernepleieren gjør i skolen kan også bidra til å redusere atferdsproblem hos barn. Gjennom miljøarbeidet kan vernepleieren gi korrekt veiledning og tjenester ut fra barnets behov, og gi eleven et tilrettelagt miljø som kan gjøre at eleven får sikre rammer i skolehverdagen, og føler trygghet. Kombinasjonen av vernepleierens handlings- og relasjonskompetanse i møte hos et barn med atferdsproblemer er sentralt. Vernepleierens kompetanse om å sikre autonomi og selvbestemmelse, og lytte til barnets synspunkt, og etablere gode relasjoner er avgjørende for å skape gjensidig respekt og forståelse. For eleven er det viktig å bli sett, forstått, og å kunne medvirke i avgjørelser som omhandler dem. Dette bidrar positivt for motivasjonen hos barnet for å endre atferd.

6.1 Uavklarte forhold

Forskningen rundt temaet vernepleiere i skolen er begrenset, og derfor er 3 av mine 5 inkluderte artikler, studier basert på lærerens syn og forståelser rundt problematferd, uro og konsentrasjonsvansker hos barn i skolen (Grimsæth et al., 2015, Bliksvær et al., 2015 og Hvidsten & Wilhelmsen B., 2018). Dette er en svakhet ved artikkelutvalget, ettersom min studie omhandler vernepleiere. Likevel kom lærerens synspunkter om problematferd godt med, fordi dette ga en forståelse for utbredelsen av problematferd i skolen, og at det kan være vanskelig for lærerne å vite hvordan man skal håndtere og møte atferdsproblemene. Denne forskningen belyser behovet for vernepleierens kompetanse i skolen. Det bør forskes mer på hvilke positive effekter tverrfaglighet i skolen medfører, og hvordan kompetansen til en vernepleier kan bidra. For det er et mangfold av elever med forskjellige utfordringer og behov, som trenger å bli møtt av samarbeidende, engasjerte og kompetanserike profesjoner sammen.

7. Litteraturliste

Barneombudet. (1991). Hele barnekonvensjonen. Hentet fra <https://barneombudet.no/forvoksne/barnekonvensjonen/hele-barnekonvensjonen/#12>

Bliksvær, T., Fylling, I., Hustad, B.C. & Korneliussen, T. (2017). Læreres forståelser av årsaker til en høy forekomst av spesialundervisning. *Tidsskrift for velferdsforskning*, 20(1), 27-44. Hentet fra https://www.idunn.no/file/pdf/66935755/laereres_forstaaelser_av_aarsaker_til_en_hoey_forekomst_av_spes.pdf

Christoffersen, A.S. (2011). *Profesjonsetikk*. (2.utg.). Oslo: Universitetsforlaget.

Dalland, O. (2012). *Metode og oppgaveskriving* (6.utg.). Oslo: Gyldendal Akademisk.

Drugli, M.B. (2012). *Relasjonen lærer og elev*. (u.s.): Cappelen Damm AS.

Ellingsen, K.E. (2014). *Vernepleierfaglig kompetanse og faglig skjønn*. Oslo: Universitetsforlaget.

Fellesorganisasjonen (FO). (u.å.). Vernepleiere i skolen. Hentet fra <https://www.fo.no/getfile.php/1311801-1548957840/Dokumenter/Din%20profesjon/Brosjyrer/Vernepleiere%20i%20skolen.pdf>

Forskrift om nasjonal retningslinje for vernepleierutdanning. (2019). (FOR-2019-03-15-411). Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2019-03-15-411>

Gjertsen, P-Å., Hansen, V. M. B. & Juberg, A. (2018). Barnevernspedagogers, sosionomers og vernepleieres rolle og status i skolen. *Tidsskrift for velferdsforskning*, 21(2), 163-179. Hentet fra https://www.idunn.no/tidsskrift_for_velferdsforskning/2018/02/barnevernspedagogers_sosionomers_og_vernepleieres_rolle_og

Grimsæth, G. & Irgan, T. (2016, 19.november). Lærerkompetanse i møte med samspills- og atferdsvansker. Hentet fra <https://www.utdanningsnytt.no/fagartikkel-kompetansekrav-laereryrket/laererkompetanse-i-mote-med-samspills--og-atferdsvansker/172391>

Grimsæth, G., Foldnes, S. V. & Irgan, T. (2018). Pedagogisk handlingskompetanse i møte med utfordrende atferd. *Norsk Pedagogisk Tidsskrift*, 102(4), 312-324. Hentet fra https://www.idunn.no/npt/2018/04/pedagogisk_handlingskompetanse_i_moete_med_utfordrende_atferd

Helsebiblioteket. (2016, 3.juni). Sjekklistene. Hentet fra <https://www.helsebiblioteket.no/kunnskapsbasert-praksis/kritisk-vurdering/sjekklistene>

Helsedirektoratet. (2018, 17.januar). Tverrfaglig samarbeid som grunnleggende metodikk i oppfølging av personer med behov for omfattende tjenester. Hentet fra <https://www.helsedirektoratet.no/veiledere/oppfolging-av-personer-med-store-og-sammensatte-behov/strukturert-oppfolging-gjennom-tverrfaglige-team/tverrfaglig-samarbeid-som-grunnleggende-metodikk-i-oppfolging-av-personer-med-behov-for-omfattende-tjenester>

Hvidsten, B. & Wilhelmsen B. G. (2018). Så konsentrer deg da! *Nordic Studies in Education*, 38(1), 17-34. Hentet fra https://www.idunn.no/np/2018/01/saa_konsentrer_deg_da

Kildekompasset. (2019). APA 6th. Hentet fra <http://kildekompasset.no/referansestiler/apa-6th.aspx>

Kunnskapsdepartementet. (2019-2020). *Tett på- tidlig innsats og inkluderende fellesskap i barnehage, skole og SFO*. (Meld. St. 6 (2019-2020)). Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-6-20192020/id2677025/?ch=6>

Lundqvist, J., Allodi W., M. & Siljehag, E. (2018). Values and Needs of Children With and Without Special Educational Needs in Early School Years: A Study of Young Children's Views on What Matters to Them. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 63(6), 951-967. Hentet fra <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/00313831.2018.1466360>

Nordlund, I., Thronsen, A. & Linde, S. (2015). *Innføring i vernepleie*. Oslo: Universitetsforlaget.

NTNU. (u.å.). Om vernepleie. Hentet 15.05.2020 fra <https://www.ntnu.no/studier/hsgveb/om-vernepleie>

Ogden, T. (2010). *Sosial kompetanse og problematferd i skolen* (2.utg.). Oslo: Gyldendal Akademisk.

Owren, T (2015, 22.desember). Har skrevet innføringsbok i vernepleie. Hentet fra <https://vernepleier.no/2015/12/skrevet-innforingsbok-vernepleie/>

Pasient- og brukerrettighetsloven. (2019). Lov om pasient- og brukerrettigheter (LOV-2019-12-20-104). Hentet fra https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1999-07-02-63#KAPITTEL_3

Røkenes, O.H. & Hanssen, P.-H. (2012). *Bære eller bryte* (3.utg.). Bergen: Fagbokforlaget.

Thidemann, I.-J. (2015). *Bacheloroppgaven for sykepleiestudenter*. Oslo: Universitetsforlaget.

Udir. (2016, 30.mars). Sosial kompetanse. Hentet 20.05.2020 fra <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/skolemiljo/psykososialt-miljo/sosial-kompetanse/motivasjon-og-forventninger/>

